

Раннє дитинство — період, коли дитина активно пізнає і вивчає навколишній світ. Від поведінки батьків, їхніх реакцій на вчинки дитини залежить процес її розвитку. Тому практичний психолог має подбати, аби батьки були обізнаними з особливостями розвитку дитини того чи того віку, розуміли, що вважати нормою, а що — ні

Батьківське сприяння пізнавальній діяльності дитини раннього віку

Наразі батьки приділяють значну увагу інтелектуальному розвитку дітей. Однак здебільшого вони мають приблизні уявлення про те, яка поведінка характерна для дитини того чи того віку, що можна вважати нормою, а що має насторожити. Та й самі уявлення батьків щодо інтелектуального розвитку дітей часто є спотвореними. Зокрема, вони схильні вважати наявність тих чи тих знань та вмінь свідченням розвиненого інтелекту, однак того, що дитина не здатна використати свої знання для розв'язання практичного чи пізнавального завдання, ладні не помічати.

Мама трирічного хлопчика щодня сповіщала практичного психолога: «А Андрійко рахує!». Однак коли хлопчику дали завдання викласти тарілочку за зразком, він не зміг використати свої вміння рахувати і виклав усі вирізані з паперу кружечки (а потрібно було лише чотири). Інші елементи візерунка використав так само: скільки було — стільки й виклав. Виявилось, що Андрійкове уміння рахувати зводилося до називання чисел від 1 до 39, а якщо йому вчасно підказували 40, то хлопчик упевнено рахував до 139. Під час виконання завдання поруч із Андрійком була його мама. Усвідомивши свою помилку, по закінченні роботи вона сказала фахівцю: «Дякую, я все зрозуміла!».

Андрій виконував завдання практичного психолога в парі зі своїм однолітком. На відміну від хлопчика, Олексій не вмів рахувати, однак орієнтувався в просторовому розташуванні предметів і вмів співвідносити певний елемент із відповідним на зразку — за кольором, формою, величиною тощо.

Прагнучи забезпечити адекватний віковій дитини гармонійний розвиток, дорослі мають орієнтуватися на задоволення **провідних потреб дитини** раннього віку, як-от:

- пізнавати світ шляхом практичних дій із предметами;
- контактувати, спілкуватися з близькими дорослими та однолітками, отримувати їхню увагу;
- проявляти фізичну активність.

Умови становлення дослідницької діяльності дитини

Дитина раннього віку **розвивається, досліджуючи навколишній світ**. Цей процес не є лінійним, він має свої особливості, механізми стимулювання тощо.

Оволодіння ходінням

Коли дитина починає ходити, перед нею відкриваються нові можливості.

Раніше, коли дитина ще не вміла ходити, щоб опинитися поруч із «такою чудовою яскравою штучкою, у яку ставлять квіти», їй доводилося кликати маму (тата). Коли вона почала ходити, в неї з'явилася можливість торкатися до речей, м'яти їх, кидати, підіймати, гризти тощо.

Отже, оволодіння ходінням має **трирівневий вплив на дослідницьку діяльність** дитини:

- вивільняє руки — вони не беруть участь у процесі пересування, натомість стають органом пізнання;

- забезпечує самостійність дитини, її незалежність від дорослого;
- змінює поле дослідження — воно стає не лише горизонтальним, а й вертикальним.

Наслідвання дорослого

Дитина раннього віку рідко грається з іграшками, її більше приваблює те, із чим «граються» дорослі: крани у ванній кімнаті, посуд, комп'ютер, татові інструменти, дідусеві газети, мамина косметика тощо. Тож, якщо батьки хочуть, щоб дитина гралася іграшками, вони мають навчити її цього. Найефективніший спосіб зробити це — **гратися разом із дитиною**. Зазвичай у цей віковий період дитина дуже допитлива, наслідує поведінку старших братиків і сестричок.

Під час дослідницької діяльності дитини формуються такі **базові якості**, як самостійність, допитливість, упевненість у собі.

Однак здійснюється це за умови, що поруч із дитиною перебуває дорослий, який розуміє особливості цього вікового періоду розвитку дитини і створює сприятливі умови для її дослідницької самостійної діяльності.

Участь дорослих у стимулюванні дослідницької діяльності дитини

Насамперед варто замислитися, що переживає дитина у внутрішньому плані. Наприклад, вона побачила (почула, відчула) щось, що її зацікавило. Це спонукає її рухатися до предмета або явища, що приваблює. Відтак дитина різними способами вивчає об'єкт, який її зацікавив. Участь батьків у цьому процесі **полягає у:**

створенні безпечного середовища — для цього всі небезпечні речі слід перемістити в недоступне для дитини місце. Окрім небезпечних предметів, у недоступному для дитини місці треба розмістити цінні речі, щоб убезпечити дитину від гніву батьків, наприклад, через розлиті парфуми чи зіпсовані документи;

забезпеченні розвивального середовища, яке стимулювало б активність дитини, насичувало маленького дослідника враженнями від відкриттів та проявів самостійності;

підтримці дослідницького імпульсу дитини — інколи дитина потребує допомоги, наприклад, щоб залізти кудись чи відкрити щось. Однак найважливіше відчуття для дитини — знати, що дорослий поруч. Батьки мають розуміти, коли необхідно втрутитися у ситуацію, і пам'ятати, що допомога не має перетворюватися на підказку або виконання дій замість дитини;

допомозі в складних ситуаціях, коли щось не виходить. У такому разі підтримка дорослого полягає не лише в тому, щоб утішити, розрадити, а й показати дитині, як можна зробити те, що в неї не виходить.

Причини виникнення проблем розвитку дитини

Про порушення розвитку дитини раннього віку сигналізує її поведінка. Зокрема, **батьків має насторожити**, якщо дитина:

не проявляє пізнавальної активності;

тривожиться, коли потрапляє в нові місця або їй пропонують нову діяльність;

постійно влаштовує істерики, під час діяльності віддає перевагу руйнуванню, розкидає речі, утікає туди, де небезпечно, хоча і знає про небезпеку.

Часто такі прояви поведінки з'являються, коли дорослі надто обмежують дитину в її дослідницьких пориваннях, коли вони ставляться до того, що відбувається, із тривогою або роздратуванням, (неважливо, виказують вони це чи ні). Діти **«зчитують» усе, що відбувається навколо**, й одразу, наче маленькі дзеркала, показують дорослим їх самих.

«Мій малюк — непосидючий! — стверджує мама. — Йому потрібно все дістати, узяти, обдивитися, постукати, кинути, скласти у вазу свої кубики і слухати, які звуки утворює цей інструмент. Щодня щось розіб'є, ламає! І лягти його вже немає сил. І що далі, то ще й якась агресія з'являється у відповідь на наші з чоловіком заборони чи зауваження».

У зазначених ситуаціях батьки часто поводяться деструктивно. Це може проявлятися в запровадженні багатьох обмежень щодо дослідницької діяльності дитини або в покаранні чи вираженні невдоволення з приводу цієї діяльності. Таке ставлення батьків може спричинити зухвалу поведінку дитини, що стає для неї єдиним варіантом привернення уваги.

Важливо розуміти, що в ранньому віці дитина нічого не робить «на зло». Вона вивчає світ. І якщо, наприклад, бабуся приходиться лише на звук биття тарілки — дитина робить для себе висновок:

вона цікава для інших, коли щось розіб'є або зробить щось не так. У цьому віковому періоді **найважливішими для дитини є рідні та близькі**. Тому балансування батьків між спокійним ставленням до дитини і водночас приділення уваги своїм справам — запорука адекватного розвитку дитини раннього віку.